

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**Božena Němcová v pojetí Jindřicha Šimona Baara a
Marie Korandové**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michaela Copáková

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Viktor Viktora, CSc.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 23. března 2014

.....
vlastnoruční podpis

Chtěla bych tímto poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce panu prof. PhDr. Viktoru Viktorovi, CSc. za jeho podporu, cenné rady a čas, který mně a mé práci věnoval.

Obsah

1	ÚVOD	2
1.1	JINDŘICH ŠIMON BAAR.....	3
1.2	MARIE KORANDOVÁ	4
2	POJETÍ CHARAKTERU A MYŠLENÍ NĚMCOVÉ	6
3	PODOBA NĚMCOVÉ	11
4	RODINNÉ ZÁZEMÍ	13
5	ZÁJEM O NÁRODOPIS I SPOLEČENSKÉ PROBLÉMY	26
6	ZÁVĚR	30
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	32
8	RESUMÉ	33

1 Úvod

Téma mé bakalářské práce je Božena Němcová v pojetí Jindřicha Šimona Baara a Marie Korandové.

Toto téma jsem si zvolila z několika důvodů. Prvním je ten, že Božena Němcová je osoba, o níž slýchávám již od dětství. Byly mi předčítány a později jsem i sama četla její díla, zaznamenávala jsem informace o ní. Zásadnějším důvodem však je, že tato významná osoba pobývala na Chodsku, v místě, kde žiji od útlého dětství. Navštěvuji nejen knihovnu Boženy Němcové, procházím ulicí nesoucí její jméno, občas se zastavím u její pamětní desky.

Zajímají mne pohledy a postoje Jindřicha Šimona Baara a Marie Korandové, kteří jsou známi svými odlišnými názory na tuto ženu. A stejně jako o Němcové, i o Baarovi slýchávám dlouhá léta. Nejen, že jsem vystudovala gymnázium pojmenované právě po něm, ale měla jsem i možnost poznat jeho spisovatelské nadání. Korandová je zase autorkou, kterou jsem doposud neznala, jen jsem občas narazila na její díla. Díky této práci jsem měla možnost poznat spisovatelku, která sice nepochází z tohoto kraje, ale má zde rodové kořeny.

V úvodu bych také ráda zmínila, že se v mé bakalářské práci opírám o beletristické líčení Jindřicha Šimona Baara a Marie Korandové. Pro svou práci čerpám z děl Všerubský doktor se vrací, z Chodské trilogie a z Posledních povídek, vzpomínek a řečí.

V první kapitole mé práce se budu věnovat charakteru a postojům Boženy Němcové. Jak už název napovídá, v tomto bodě se také zmíním o jejím smýšlení. V druhé kapitole podám její vnější charakteristiku, v třetí kapitole se snažím o vylíčení rodinného zázemí a její cesty životem. Jsou zde i informace o přátelích, rodině, jejím zdravotním stavu či tvorbě. V poslední kapitole se zastavím u jejího zájmu o národopis, tématu, které velmi ovlivnilo její život. A v neposlední řadě se také budu zabývat společenskými problémy, s nimiž se potýkala celá dlouhá léta.

V závěru se pokusím shrnout hlavní rozdíly v pohledech Jindřicha Šimona Baara a Marie Korandové na Boženu Němcovou. Pokusím se zařadit Boženu Němcovou do kontextu románu.

A jelikož se v mé bakalářské práci zabývám osobou Boženy Němcové z pohledu dvou významných osobností, ráda bych se o nich v úvodu stručně zmínila.

1.1 Jindřich Šimon Baar

Spisovatel, který se narodil 7. února 1869 v Klenčí pod Čerchovem a zemřel 24. října 1925 na stejném místě.

„Prozaik, básník, sběratel folklóru, autor pohádek z Chodska a tvůrce jeho historického a národopisného obrazu.“¹

Na základní školu chodil do Klenčí, poté pokračoval na gymnázium v Domažlicích, kde už zde přispíval svými články do časopisů a kde si uvědomil, že by se chtěl věnovat literatuře. Původně chtěl studovat filosofii, ale kvůli finančním problémům svého otce vstoupil do pražského semináře. Stále však doufal, že se bude moci věnovat literatuře. Jediné, co ho utěšovalo při plnění tvrdého seminárního řádu, byla knihovna a spolek literátů, díky kterému se více poznal se svými spolužáky. Byl vysvěcen, postupem času se stal farářem. Chtěl se stát kanovníkem vyšehradským, protože toto místo bylo obsazováno právě knězi, kteří byli literárně činní. Jeho žádosti však byly zbytečné, protože se hlásil k hnutí Katolické moderny, proti které stáli církevní hodnostáři. Zásadně nepřijatelné bylo jeho členství v Zemské jednotě duchovenstva. Toto sdružení si kladlo za cíl církevní reformu, jež byla pro církevní hierarchii nepřijatelná. Poté vstoupil do sdružení spisovatelů Máj, díky němuž postupně opouštěl Katolickou modernu a začal navazovat vztahy s českými spisovateli. V Kloboukách a v Ořechu vznikla většina Baarových nejvýznamnějších děl. I když měl jako kněz hodně povinností, stále se věnoval literatuře, navštěvoval pár svých přátel a hodně cestoval. Podnikal cesty jak po Čechách, tak po Evropě. Věřil, že po roce 1918 konečně nastane reforma, o kterou tak dlouho usilovalo nejen hnutí, ale i jednoty. Vše zůstalo při starém, a jelikož byl Baar z toho znechucený, nechal se penzionovat a odešel zpět do rodného Klenčí, kde začal sepisovat Chodskou trilogii.²

„Paní komisarka“, „Osmačtyřicátníci“ a „Lůsy“ tvoří trojsvazek, [...]“³ Je to Baarovo nejrozsáhlejší a nejvýznamnější dílo.

„Základ „Chodské trilogie“ tvoří látka z venkovského prostředí. Baar, vrátivší se na rodné Chodsko, se snaží zachytit obraz celého roku s jednotlivými ročními obdobími

¹ FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury*. Praha: 1985, s. 101.

² Srov.: FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury*. Praha: 1985, s. 101 - 102.

³ RUMLER, Josef. *Baarova Chodská trilogie*. In: BAAR, J. Š. *Lůsy*. Praha: 1958, s. 413.

v životě přírody a lidí s jejich typy, zvyky i nářečím.“⁴ „[...] to vše tvoří ovšem pouhý rámeček k tomu, aby Baar mohl bezpečněji nakreslit přímo určitý konkrétní obraz z dějin statečného lidu na Chodsku.“⁵

Chodská trilogie je dílem nedokončeným.

„Z dochovaných zlomků čtvrtého a snad i pátého dílu i ze svědectví přátel víme, že chtěl Baar dále věnovat pozornost Havlíčkovi a jeho působení na Chodsku, pokračovat v líčení Němcové a vedle sledování známých nám postav dovést zejména osudy Hanýžky [...] až k její svatbě, [...]“⁶

1.2 Marie Korandová

Spisovatelka narozená 4. února 1936 v Plzni.

„Beletristické práce publikuje Marie Korandová [...] pod svým dívčím jménem.“⁷

Vztah k literatuře získala díky své rodině. Její otec František Koranda totiž miloval spisovatelskou činnost Karla Klostermanna, zajímal se o české dějiny, plzeňskou historii či rodokmenem své rodiny. Chodsko zase Korandová znala díky své mamince, která pocházela z tohoto kraje. Když vystudovala jedenáctiletou střední školu, věnovala se ročnímu studiu na Pedagogické fakultě v Plzni. Poté nastoupila na bohemistiku a rusistiku na Filologické fakultě Univerzity Karlovy. V posledním ročníku studia se její zájem „[...] rozšířil na slovakistiku a slovanskou jazykovědu“.⁸ Působila na „[...] Střední všeobecně vzdělávací škole v Sedlčanech [...]“⁹ a po roce dostala nabídku a vstoupila „[...] do dialektologického oddělení Ústavu pro jazyk český Československé akademie věd“.¹⁰ Díky sňatku s Milanem Majtánem odešla bydlet na Slovensko, kde pokračovala v pracovních činnostech. Zabývala se historickou podobou a proměnami slovenštiny a přednášela bohemistiku na univerzitách. Do jejích prací spadají traktáty, monografie, historické práce a beletristické práce, kde najdeme zejména romány a pověsti.¹¹

⁴ RUMLER, Josef. *Baarova Chodská trilogie*. In: BAAR, J. Š. *Lúsy*. Praha: 1958, s. 414 - 415.

⁵ RUMLER, Josef. *Baarova Chodská trilogie*. In: BAAR, J. Š. *Lúsy*. Praha: 1958, s. 415.

⁶ Tamtéž, s. 413.

⁷ VIKTORA, Viktor. *O autorce*. In: KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: 2009, s. 349.

⁸ Tamtéž, s. 349.

⁹ Tamtéž, s. 349.

¹⁰ Tamtéž, s. 349.

¹¹ Srov.: Tamtéž, s. 349 - 351.

Všerubský doktor se vrací je román věnovaný „lékaři a pozdnímu osvícenci Georgu Leopoldu Weislovi. [...] Veškerá zásadní fakta jsou ověřena archivním studiem nebo studiem odborné literatury. [...] ve Všerubském doktorovi ustoupila autorka od klasické vypravěčské linie a logiky kompozice podle časové posloupnosti. Životní osudy jsou modelovány v pocitech, prožitcích, reflexích a vzpomínkách. Tento subjektivizující prvek přispívá k dynamizaci vypravěčského toku i ke zlidštění a zplastičení podob aktérů. S nezvyklými odlesky ve Všerubském doktorovi například představuje Marie Korandová stadionskou rodinu, ale třeba i manžele Němcovy. A samozřejmě objevuje osobnost tolerantního skeptika, přemýšlivého osvícence, nadaného lékaře bez doktorského titulu i sociálně citícího lidumila“.¹²

¹² VIKTORA, Viktor. *O autorce*. In: KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: 2009, s. 350.

2 Pojetí charakteru a myšlení Němcové

Paní komisarka Božena Němcová „[...] , *svojí prostotou, upřímností a srdečností podmanila si každého, [...]*“¹³ Nebylo člověka, který by ji třeba jen potkal na ulici a nevšimnul si jí nebo se u ní nezastavil. Byla nepřehlédnutelnou. Nejen svým zjevem, ale hlavně díky svým činům.

V Domažlicích, ve městě, kde nějaký čas bydlela, vznikly dva tábory, kde v jednom ji lidé milovali a obdivovali, v druhém na ni žárlili a dávali jí najevo svou averzi. Protože patřila k pánům, sedláci k ní přistupovali s nedůvěrou. Brzy však tento blok překonali a přijali Němcovou mezi sebe. Brali ji jako sobě rovnou. Nabídlí „[...] *svojí náruč vstříc mladé, ohnivé, uměleckým žárem planoucí, po dobru, pravdě a kráse žíznící duši Bohem nadané spisovatelky*“.¹⁴

Byla milá a líbezná. Dokazuje to i řeč jednoho ze starších sedláků:

*<<Člověk v její přítomnosti omládne a okřívá. Takové kouzlo z ní vane, že si jí musí kdekdo zamilovat. Mě - starce - si podmanila svým pěkným pohledem, že bych pro ni do ohně skočil.>>*¹⁵

Hrdost a pýcha byly rysy, které bychom těžko u této významné osoby hledali.

Vynikala dobrým srdcem. Být to v jejích silách, pomohla by každému. Objevily se i názory:

*<<Její čisté a dobré srdce si zaslouží, aby jí na počest stříleli, vyzváněli i vyhrávali.>>*¹⁶

*<<A její lahodná řeč! Tak čistě a srdečně mluví, jako by s námi odjakživa rostla. Dobrá jako chléb a veselá, radostná jako víno. Srdce by rozdělila, hoří pro pravdu, a jak miluje naši rodnou zem, naši řeč, náš kraj a všechno, co je naše!>>*¹⁷

Byla krásná a vzdělaná, což dokazovaly nejen myšlenky, které se jí rodily v hlavě. Celý život toužila po splnění svých nejtajnějších přání.

Do dlouhé řady jejích charakterových vlastností bychom určitě mohli zařadit nerozvážnost. Dokazuje to i fakt o Klenčí. Dříve ho totiž navštěvovala a měla ho v rámci

¹³ BAAR, J. Š. *Lůsy*. Praha: 1958, s. 208.

¹⁴ Tamtéž, s. 208.

¹⁵ BAAR, J. Š. *Osmáčtyřicátníci*. Praha: 1958, s. 42.

¹⁶ BAAR, J. Š. *Lůsy*. Praha: 1958, s. 169.

¹⁷ BAAR, J. Š. *Osmáčtyřicátníci*. Praha: 1958, s. 42.

možností ráda. Po klenečském sporu však do vesnice přestala jezdit. Dotklo se jí, že se obce nehádali „*kvůli [...] statku duševnímu, ale kvůli kusu lesa*“.¹⁸ A raději by bojovali kvůli půdě, než aby svedli boj o jazyk a víru. Také srovnávala místní lid s pražským lidem, podle ní byl totiž v těchto věcech naprosto odlišný. Avšak po vysvětlení celého tohoto sporu, problémů s ním spojených a povahy místního lidu, okamžitě „otočila“ a Klenčí se stalo opět místem, které měla ráda.

Co se týkalo ovlivnitelnosti, její síla byla ohromná. Nejedem člověk se po jejích slovech zamyslel nad svými názory.

Též vznětlivost byla charakteristickým rysem, který bychom u Němcové našli. Například nechápala, jak mohou sedláci posílat své děti do německé služby, když by měly vyrůstat právě na českém území, chodit do místních škol, poznávat místní zvyky a obyčeje. Objevovat vše, co je české. Byla toho názoru, že až syn nebo dcera sedláka dospějí a naučí se základním věcem do života, teprve potom ho mohou poslat do zahraničí, kde se už jen obohatí o zkušenosti, ale své zemi zůstane věrným. Právě tím, jak doposud postupoval každý ze sedláků, obíral zemi o vlastence. Bylo a je totiž velmi lehké malé dítě učit něčemu novému a jinému. Naopak ti starší, kteří už mají základy, se nenechají tak ovlivnit, než když jsou v útlém věku. Vždy zuřila, když viděla nebo slyšela mluvit české obyvatele německy nebo jen používat pár cizích slovíček. Nedokázala to pochopit. Vždy to pro ni bylo velké zklamání.

Němcová byla též velice laskavá a ochotná. Každému ráda podala pomocnou ruku. Sedlákům a jejich dětem půjčovala nebo darovala své knihy, slýchávala od nich jen samou chválu a vděk na rozdíl od nepříznivé kritiky, kterou například o její knize „*Národní báchorky a pověsti*“ přinesly „*Květy*“. Byla to první kniha, kterou vydala, ze které měla radost. Byla hrdá, že se sedlákům dílo líbilo.

Byla moudrá a rozumná. Vždy se chovala tak, jak ji naučili, nikdy se nad nikoho nepovyšovala. I se sedláky mluvila jako se sobě rovnými. Nikdo ji nemohl srovnávat s pány. Oni totiž jen hleděli na peníze, chování přizpůsobovali svému společenskému postavení a mluvili jen německy. Oproti nim byla právě Němcová jiná, a i proto si se sedláky rozuměla více než s pány. „*[...] do zlata ji zasadit a na rukou ji nosit by si zasloužila!*“¹⁹ To řekl jeden ze sedláků, který ji znal a mluvil s ní.

¹⁸ BAAR, J. Š. *Osmáčtyřicátníci*. Praha: 1958, s. 401.

¹⁹ Tamtéž, s. 42.

Mezi jejími rysy bychom také našli odpuštění. Při jedné návštěvě Prahy jí dal Karel Havlíček přečíst korespondenci, která mu přišla z Domažlic, kde právě Božena žila.

<<Ať si paní komisarová mete před vlastním prahem, má tam neřádu dost a dost, a až si jej zamete, pak teprve může psát do novin a starati se o jiné, [...], pročpak se nestará o svoji domácnost, aby jí nezplesnivělo v neckách tři dny namočené prádlo? To nevidí, že její děti běhají po městě špinavé a neupravené, až se jich cizí lidé musejí ujmout? Kdyby měl její muž doma pořádek, včas uklizeno a uvařeno, jistě by se netoulal po hostincích! Také by jí měl někdo olemovat sukni, aby pod ní nevykukovalo otřepené podsazení, a botky donést k ševci, aby na nich znovu podrazil sešmačchané podpatky. Jako vážná paní také by se nemusela bavit se svobodnými, ba i ženatými pány. Pobláznila hodně lidí po vesnicích i v městě. Jednoho vojenského důstojníka učinila i nešťastným, neboť kvůli ní musil se zřici vojenské hodnosti a hledati si občanské zaměstnání. Na státní úředníci se věru nesluší, aby sháněla české besedy a zábavy, aby hrála divadlo a deklamovala vlastenecké básničky. To všecko by měla přenechati jiným a nezapomínati, že je matkou a ženou.>>²⁰

Domnívala se, že muži nebyli schopni takové sprostoty, zloby a nízkosti. Jelikož právě oni jí *<<[...] vycházejí vstříc s porozuměním a nadšením, založili ‚Čtenářskou společnost‘, odebírají české knihy i noviny, oblibují si vyšší zábavy, než jsou pitky a karban, pořádají koncerty, hrají divadla i ‚hudebně-deklamatorní‘ akademie, ale ženy! Ach, ženy jejich>>!²¹*

Po přečtení se však nezlobila a ani se nechtěla pomstít. A to, co pociťovala, byla lítost. Představovala si:

„[...] jak usedávají doma ve svých ‚parádních pokojích‘, přijímají ‚visity‘ jiných paniček, háčkují, pletou, vyšívají a pomlouvají nepřítomné družky, přemílají rodinné poměry, sbírají klepy a debatují o tom, jak se nakládají hříbky a okurky, jak se nejlépe upravuje chřest a kapusta, je-li lepší telecí kýta dušená nebo pečená, který řezník ve městě dělá nejlepší jitrničky a který udí dokonalé šunky, kde lze koupit nejlacinější rýži a nejvonnější kávu, sváří se o to, chutná-li víc paštika z husích jater anebo zajíce, má-li se podávat šodó s piškoty nebo s buchtičkami.“²²

²⁰ BAAR, J. Š. *Osmáctyřicátníci*. Praha: 1958, s. 243 – 244.

²¹ Tamtéž, s. 244.

²² Tamtéž, s. 244.

<<Ubohé, naduté a politováníhodné husičky. [...], jak by takové otrokyně duševní nedráždila moje svobodomyslnost, moje přímé a otevřené chování beze všeho pokrytectví a přetvářky!>>²³

„A žhavě při tom cítí, jim právě že nutno především pomoci, aby jiný duch dostal se do jejich rodin a domácností.“²⁴ A na základě toho všem, co se podíleli na psaní tohoto dopisu, odpustila.

Němcová svou výbušností i občas ubližovala. V určitých věcech bylo na místě se raději předem zamyslet. Kupříkladu jednou, když s výčitkami navštívila manželku doktora Weisla. Vyčetla němectví jí a celé její rodině, i když ona sama byla rozenou Němkou a muž by se v povolání bez tohoto jazyka neobešel.

Byla „[...] senzitivní, [...]“²⁵ Občas, když na ni padly krušné chvíle, rozpovídala se o svém dětství, manželství, prvních zkušenostech s češtinou. Vadilo jí, a snad se i trápila, že se nemůže stále někomu zavděčit, ani těm, kteří se vydávali za její přátele. Chtěla být bezchybnou? Tot' otázka. Cítila se zkrátka jako „[...] dítě narozené v pátek, jemuž se směla lepší na paty a rodičům roste jenom pro starost“.²⁶

Lidé, kteří Boženu Němcovu neznali, ji mohli po prvním setkání hodnotit jako člověka usměvavého, krásného, který mluvil velmi laskavě. Vyzařovala a sršela z ní ušlechtilost.

K její osobě patřila též chápavost. Pokud šlo o rodinu, snažila se manžela chápat a protrpěla s ním jakýkoliv problém, který se v budoucnu vyskytl. To byl smysl manželství.

Můžeme říci, že byla ambiciózní a nadaná. Avšak našli se i tací, kteří o její tvorbě pochybovali. Brali v potaz její začátky. To, že se musí zacvičit ve svém oboru. Vyčítali jí ale tu ohromnou nenávisť, která se odrážela v jejích dílech, v jejích myšlenkách.

Často byla na vážkách. Měla upřednostnit roli ženy a matky? Nebo zvolit variantu druhou, roli české vlastenky a spisovatelky? Vždy přesvědčila sama sebe a rozhodla se bojovat. Domnívala se, že by se děti musely stydět za matku, která odmítá vlasteneckou činnost a vyhýbá se boji z rodinných důvodů. Kvůli lásce k dětem. Muž by musel odmítat takovou ženu a soužití s ní. Když národ volá, je nutné vzmužit se, vystoupit a bojovat všemi možnými prostředky. Spokojená vlast, to u ní byla věc na prvním místě. To, co by vždy volila.

²³ BAAR, J. Š. *Osmáctyřicátníci*. Praha: 1958, s. 244.

²⁴ Tamtéž, s. 244.

²⁵ KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: 2009, s. 155.

²⁶ Tamtéž, s. 81.

Jako spisovatelka se jen trápila a byla často zklamaná. V hlavě se jí honily myšlenky, že snad měl její muž pravdu, když si představoval, že se po svatbě stane ženou v domácnosti a bude se věnovat jen jemu a dětem. Vždy se až moc činila, přestože jí zdraví zcela nesloužilo, upozorňovala na sebe, přidělávala si zbytečné starosti. Ale to vše jen proto, aby si nemohla vyčítat, že žila marně. Že na zemi, kterou tak milovala a obětovala se jí, nic nezanechala.

V její hlavě se často rodily myšlenky ohledně manželství s Josefem Němcem. <<Proč? proč jenom mě vdávali?>>²⁷

V „nešťastných“ dnech se často utěšovala svými dětmi, s nimiž si ráda hrála. Jindy zas brávala do ruky knihu a s chutí se věnovala četbě. Nebo usedala ke stolu a věnovala svůj čas spisovatelské činnosti.

Lze o ní říci, že jinak smýšlela a jinak konala. Bojovala za lid a pokrok. Nebránila se ani citově otevřít. Bylo jí však vyčítáno, že přes veškeré boje zatracuje nové věci. Bez rozdílu obdivovala a milovala lid, ale právě ve Všerubech se lidem vyhýbala. Nemálo lidí se jí nabízelo a chtělo s ní navázat kontakt, ona však „odmítala“ a snad z rozmaru se všem vyhýbala. Nebyla ale jediná, která se musela stěhovat, poznávat nový kraj a místní lid.

Dokázala se radovat i z maličkostí. Například, když se určitý čas na Chodsku rozšířil prodej českých novin. Počet zájemců o četbu narůstal a o německé noviny již nebyla tak velká poptávka.

Přestože na ní ležela úloha matky a ženy a velmi ji tyto role svazovaly, nikdy nepovolila a s radostí pokračovala ve spisovatelské a vlastenecké činnosti, nevzdávala se možnosti nabytí nových poznatků a krás světa. A přestože rodinu milovala, raději by před ní dala přednost národu.

Nevěřila na pověry ani jiná zjevení jako strašidla, divé žinky, lesní panny. Byly to pouhé představy a výplody lidské mysli, které vznikaly při společných pracích. Lidé si jimi krátili čas třeba za dlouhých zimních večerů. Pro ni to byly ale pouhé „žvásty“. Hlavou se jí pak vždy honily myšlenky týkající se paradoxu pověry a víry. Otázky typu, proč lidé raději nesáhli po knize či novinách, ale raději se uspokojovali pouhými povídkami. Nevěřila v žádnou zázračnou moc vzniklou na základě babských řečí.

²⁷ BAAR, J. Š. *Lúsy*. Praha: 1958, s. 43.

3 Podoba Němcové

Bylo a je známé, že na Němcovou ženy z urozených rodin žárlily. Nejen pro kouzlo, které vyzařovala, krásný zjev, ale i pro oduševnělost. Aniž by o to usilovala, vyzařovala něco, po čem ženy v okolí toužily. A lidi v její přítomnosti to k ní vždy nesmírně táhlo.

Paní komisarka byla okouzující žena. Milá, v očích mnoha lidí také velmi půvabná. „[...] jemnější, vážná“²⁸ žena.

Ve vzduchu však často visela otázka, proč, když její věk nebyl vůbec vysoký, líčka na její tváři nerůžověla a byla neustále jen slabá. Měla bledou tvář. Někdy po ránu i s kruhy pod očima. A to dokazují věty nejen jejího muže Josefa Němce, ale i lidí z okolí:

<<Toť zvláštní, že se tě slunce nechytá. Stále máš takovou bílou pleť a nikdy se ti na tvářích neusadí zdravý ruměnec.>>²⁹

„Všichni se soustrastně zahleděli na pobledlé tváře krásné paní, [...]“³⁰

Její hezká tvář vynikala „[...] nádherně vyklenutým obočím [...],“³¹ nad kterým se černaly husté vlasy. Ty byly často sčesané a přilehlé na spáncích.

Měla krásné oči s hlubokým a čarovným pohledem. Často „[...] svítila z nich radost ze života, jiskřila tam naděje do lepší budoucnosti, plno snů, smělých plánů a silných tužeb dívalo se z těch kouzelných zraků“.³²

Na jejích rtech se často objevoval „[...] bolestný úsměv [...]“³³ Někdy však „usmívala se šťastná jako dítě, [...]“³⁴ A její „[...] nezvučný hlas i úsměv prozrazovaly únavu, kterou paní komisarka čím dál tím více trpěla“.³⁵

Postavou byla „vyšší štíhlá [...]“³⁶ Na pohled její nohy zkrášlovaly viditelně štíhlé kotníky, kterých si bylo možno povšimnout, když například vystupovala z kočáru a povytáhla si sukni.

²⁸ KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: 2009, s. 79.

²⁹ BAAR, J. Š. *Lúsy*. Praha: 1958, s. 204.

³⁰ BAAR, J. Š. *Paní komisarka*. Praha: 1958, s. 208.

³¹ BAAR, J. Š. *Lúsy*. Praha: 1958, s. 204.

³² BAAR, J. Š. *Osmáctyřicátníci*. Praha: 1958, s. 235.

³³ BAAR, J. Š. *Lúsy*. Praha: 1958, s. 67.

³⁴ BAAR, J. Š. *Osmáctyřicátníci*. Praha: 1958, s. 401.

³⁵ Tamtéž, s. 401.

³⁶ KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: 2009, s. 75.

Na sklonku jejího života bychom ji spatřili jako ženu „[...], štíhlou, chorobami týranou, v posledních letech nepochybně podvyživenou, vychrtlou“.³⁷

Co se týkalo jejího zevnějšku, k šatům si ze zvyku brávala slaměné klobouky, které si posazovala na hlavu a jejich stuhy si vázala pod bradou. Též jsme ji mohli potkávat se šálem hozeným přes ramena. Nebránila se ani slunečnícím. Byla opatrná a vždy se před sluncem chránila. Ať už šlo jen o procházky, či delší cesty.

³⁷ KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: 2009, s. 236.

4 Rodinné zázemí

Česká Skalice, Ratibořice a Staré Bělidlo, místa do nichž se vzpomínkami Božena Němcová často vracela, jelikož tam prožila nezapomenutelné chvíle. To byla doba jejího šťastného a milovaného dětství.

Poté však přišel sňatek s Josefem Němcem a ona během devíti let „[...] *putovala z Červeného Kostelce do Josefova* (zde se Němcovým narodilo první dítě), *odtud do Litomyšle, pak do Polné a do Prahy*“.³⁸

Božena Němcová milovala Prahu. Vždy se probudila a „rozkvétala“ pro ni v tak pozoruhodném městě.

„*Cestou přibývalo jí dítě po dítěti, muž měl stále denní plat čtyřiatřicet krejcarů jako provisorní zřízenec, a když ho konečně vídeňská finanční komora jmenovala úředníkem a stal se finančním komisařem, [...],*“³⁹ odstěhovali se do Domažlic, kde se jí postupem času začínalo líbit, ale nikdy se nepřestávala bát, „[...] *kam ji lidská zloba zavane [...]*“⁴⁰

Na Chodsku se jí někdy zdálo, že byla <<[...] *jako ratolest uťatá, oddělená od stromu plného mízy a štávy*>>.⁴¹ Cítila se tu sama, i když se pouštěla plnými silami do bojů s poměry a pozorně vnímala všechno dění kolem sebe. Přestože jí místní lid obdivoval a byl by pro ni schopen udělat cokoli, ona se zde cítila být duševně nenaplněná a zmatená. Nestačilo jí jen rozdávat, i ona měla potřebu přijímat. <<*Kde se ohřát, cítíte-li zimu v duši i v srdci? Kde se posílit, chvějete-li se někdy strachem a bázní?*>>⁴² Nevěděla, komu by se měla otevřít, koho si pustit k srdci. Už pouhá chápavost ze strany města by jí určitě usnadnila život.

To v Praze, tam by věděla kam jít, koho navštívit a vyzpovídat se mu. Byla tu například její přítelkyně Bohuslava Rajská. Té by se se vším svěčila, vypovídala se o novinkách, problémech, které ji trápily, prostě o všem, co měla na srdci.

Manželem Bohuslavy Rajské byl F. L. Čelakovský. Byl jiný než muž Boženy. <<*Básník a učenec! Universitní profesor v Bratislavě! Slavný spisovatel!*>>⁴³ Vzpomínky ji vždy hodně bolely a i jí záviděla.

³⁸ BAAR, J. Š. *Lůsy*. Praha: 1958, s. 381.

³⁹ Tamtéž, s. 381-382.

⁴⁰ Tamtéž, s. 382.

⁴¹ BAAR, J. Š. *Paní komisarka*. Praha: 1958, s. 166.

⁴² Tamtéž, s. 166.

⁴³ BAAR, J. Š. *Lůsy*. Praha: 1958, s. 54.

Často říkala: <<Ó, Praha, Praha! Kdo mi ji nahradí ?>>⁴⁴

Už kvůli Němcové se také komisař Němec toužil dostat zpět do hlavního města. Právě v Praze by se jí totiž vrátila síla do života, znovu by <<[...] v tom středisku literárním a vlasteneckém ožila, doplnila své vzdělání, měla přístup do knihoven, stýkala se s redaktory a nakladateli, [...]>>⁴⁵ Vše zmíněné jí na Chodsku chybělo. A nebýt klidu v tomto kraji, těžko by se jí zde žilo.

Na Chodsku bydlela „za klášterem, v domě u Pozamentýrů, [...]“⁴⁶ Z tohoto domu se však Němcovi odstěhovali počátkem března. Byt, v němž bydleli, byl totiž velmi vlhký a nezdravý. Nezasvítíl do něj ani jeden sluneční paprsek, protože jim veškeré světlo a teplo brali sousedé z rohového domu na protější straně náměstí. V domě měli koberce na podlaze, měli skleníky, zrcadla, stolečky, pěkné obrazy za sklem, skříně, hodiny, šaty, a dokonce i klobouky a čepice.

„Z ulice ovšem mračil se starobylý klášter augustiniánský s kostelem Nanebevzetí Panny Marie, ale jen zdánlivě. V Domažlicích měli v té době veškeré školy v rukou členové řádu sv. Augustina, v čele s převorem páterem Vojtěchem Kramrem, kterého poznala paní Božena hned, jak po svém příjezdu do Domažlic vedla své dva synky do školy s německým slabikářem. Znala i katechetu pátera Placida Štěpána, i jeho nástupce pátera Jana Chlada, i domažlického rodáka pátera Hypolita Doubka, ale žádný z těch řádových kněží neučinil na ni takového dojmu jako ředitel hlavní školy Vojtěch Kramer.“⁴⁷

Byl vzdělaným člověkem a postupem času ho Božena více a více obdivovala a vážila si ho. Viděla v něm totiž osobu podobnou sobě. Hlavně co se týkalo nespokojenosti v umělecké sféře. Chudina z Domažlic ho zbožňovala a vážila si ho, a to nejen kvůli jeho obětavosti a citlivosti. Páter Kramer byl však o Němcové dost informovaný a velkou láskou k ní nepřekypoval. Věděl, proč hrozili jejímu muži na Chodsku, s jakým druhem lidí se stýká, že její velký zájem byl hlavně o místní zvyky, pověsti, písně. Vyčítal jí její vlasteneckou činnost. Že se až moc ukazuje na veřejnosti, že je o ní slyšet. Jak se nebojí a ráda řekne to, co má na jazyku. Kramer byl však typ člověka, který si tyto myšlenky nechával jen pro sebe a nikdo netušil, jaký měl názor na paní komisarku.

⁴⁴ BAAR, J. Š. *Paní komisarka*. Praha: 1958, s. 166.

⁴⁵ Tamtéž, s. 290.

⁴⁶ Tamtéž, s. 218.

⁴⁷ BAAR, J. Š. *Osmáctyřicátníci*. Praha: 1958, s. 226.

Božena Němcová měla v 25 letech čtyři děti. Tři zdravé hochy, Karla, Hynka a nejmladšího Jaroslávka. Také měla jednu dceru, Dorinku, které říkávala Bohdanko. A i když se občas Němcová pobavila se sedláky u muziky, nikdy nezapomínala na to nejcennější, na svou rodinu.

Její dcera byla nemocná, „[...] *kvasící boule a červené jízvy na krčku, bledé tvářičky [...]*“⁴⁸ Přestože Němcovi vydali nemalé peníze na její uzdravení a jezdili po všech možných lékařích, nemohli jí pomoci. A jelikož se Dora styděla a nechtěla chodit ven mezi lidmi, žádné její přátele bychom nenašli. Kvůli své nemoci byla také velmi slabá a ani nezačala s povinnou školní docházkou. Avšak našli bychom i takové, kteří by si s její nemocí dle svých vlastních slov věděli rady: „[...] *ořechové listy by jí udělaly dobře. I na kvasící uzliny -- mají protizápalový a utišující účinek -- a povzbuzující chuť k jídlu.*“⁴⁹

Protože Němcovi neměli ani kousek zahrady a jejich dcera byla nemocná, půjčil převor Němcové klíče k celé klášterní zahradě. A nesetkaly se tam s nikým jiným než se zahradníkem. Věřil, že její dceři pomůže, když bude mít kam chodit běhat, vstřebávat sluneční teplo a dýchat čerstvý vzduch. Samozřejmě zprvu byla Němcová na vážkách, aby nebyly s dcerou přítěží. Po první návštěvě se však přesvědčila, že nikomu překážet nebudou. „*Ohromná zahrada měla malé oddělení zelinářské a květinářské a celá byla pak porostlá ovocnými stromy a keři, jež se draly i přes vysokou zeď, posázenou sochami svatých, jako by v té zahradě neměly dost místa.*“⁵⁰ Nesetkala se zde ani s kněžími, protože ti trávili svůj čas ve škole s dětmi a po škole buď měli vlastní program, nebo sedávali v pokojích a věnovali se své práci.

S chorou Bohdankou bychom ji často našli v klášterní zahradě, kde s ní v odpoledních hodinách sedávala a procházela se. Ale nejen s ní, i ostatní své děti brala ven. Kromě klášterní zahrady bylo možné v Domažlicích navštívit i zahradu děkanskou. Nacházela se za městem a byla zajímavější, bohatší na výzdobu. Němcová však byla raději za tu, do které jí převor umožnil vstup, protože ji měla hned u domova a nemusela řešit ani oblečení, ve kterém si vyšla. Hlavním důvodem však nebylo vše zmíněné, ale kvůli děkanovi Fastrovi a jeho zájmům raději pobývala v klášterní zahradě.

Josef Němec, manžel Boženy Němcové, „*vystudoval gymnasium v Hradci Králové a studoval v Praze filosofii, toužil po vzdělání na technice nebo universitě,*

⁴⁸ BAAR, J. Š. *Paní komisarka*. Praha: 1958, s. 216.

⁴⁹ KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: 2009, s. 83.

⁵⁰ BAAR, J. Š. *Osmáctyřicátníci*. Praha: 1958, s. 228.

[...]“⁵¹ V té době však zavítal do Prahy císař František s manželkou.

*„Celá Praha je vítala a filosofové byli komandováni postavit se do špalíru na Křižovnickém náměstí a provolávat vznešeným hostům hlučné „vivat“, aby císař viděl národ nadšený a spokojený. V Praze však panovala nouze a drahota. Právě příjezdem císařovým a návalem lidu do města stouply znovu ceny všech potravin v hostincích a krámech, což pocítili především studenti, kteří si platili v hospůdkách skrovné obědy a večeře. Proto když jel císař kolem nich v nádherném kočáře, místo „vivat“ křičeli studenti vyčítavě: „Bída! - Bída!“ Císař si toho všiml a hned byl oheň na střeše. Kdo ze studentů mohl, utekl za hranice. Kdo však neměl k tomu potřebných peněz, musil zůstat doma a toho bez milosrdenství strčili do bílého kabátu. Když to Němec vyprávěl, chvěl se hněvem nad tou strašnou křivdou a přímo d'ábelskou zlobou. K studentským svobodám totiž také patřilo bezvýhradné osvobození od vojenské služby. Aby toto privilegium neporušili, tak nejprve vyloučili ze studií přes dvě stě filosofů a techniků a pak je odvedli na čtrnáct let na vojnu. Tato dlouhá vojenská kapitulace sice byla snížena novým zákonem na osm let, a ty si Němec musil odsloužit.“*⁵²

Po vojně si již na věci ze školy nevzpomínal a ani nebyla chuť se do školy vrátit. Rozhodl se proto změnit jen uniformu a přejít k důchodové stráž.

Vojenská služba, poté důchodová stráž Němce ovlivnila hodně. Božena trpěla způsobem života svého muže. Díky jeho službě totiž doma slychávala často příkazy, jako by žila na vojně. Vyjadřoval se hlučně, někdy i křičel. A ona nesnášela i to, že měl v oblíbě trávit volný čas v hospodě s dýmku v ruce. Snažila se to sice chápat, ale bylo to pro ni velmi těžké.

Na Chodsku působil Němec jako finanční komisař. *„Finanční stráže byly tehdy mnohem hustěji rozloženy než dnes.“*⁵³ A finančníci se nazývali různě.

„Všichni jim říkali zkrátka „auséri“, protože jejich jména ustavičně měnili, jednou je jmenovali „grencvache“, pak zase „gefelenvache“, potom „financvache“, až se z toho slova „vach“, které se všude opakovalo, utvořilo „valach“, jež v pašerácké hantýrce znamenalo finančního strážníka. V Klenčí zůstali z vysokých šarží jen pan vrchní rescipient, kterého také někdy titulovali slovem „komisař“, ba snad býval některý z nich i titulárním komisařem, ten jezdil na koni, a pak pan „einemer“, kterého služba poutala na domov a na kancelář. Měl tedy pan komisař Němec z Domážlic pod vrchním

⁵¹ BAAR, J. Š. *Lůsy*. Praha: 1958, s. 206.

⁵² Tamtéž, s. 206.

⁵³ BAAR, J. Š. *Paní komisarka*. Praha: 1958, s. 157.

dozorem plno stanic i mužstva, a chtěl-li, aby se služba alespoň poněkud pečlivě konala, aby se patroly dodržovaly a pašeráci neběhali přes hranice za bílého dne po erární silnici, musil sedět víc na svém kočáře než doma. Službu mu ztěžovaly i anonymní listy, plné různých udání a sdělení, kde a jak se „financvalaši“ sčuchli s pašeráky, kolik vybírají z jedné hlavy a cesty, jak s nimi hrají v karty a projednávají, kdy a koho směji chytit pro jméno, aby se neřeklo, že špatně hlídají.“⁵⁴

Josef Němec byl o všem informovaný a hodně se snažil omlouvat muže a jejich činy tím, že berou malý plat, a tudíž si mohou zajít těžko jen třeba do hospody. A i když byl spravedlivým a poctivým člověkem, co se týkalo tohoto problému, snažil se to alespoň trochu ignorovat jen proto, aby věc nevyplavala příliš na povrch.

Kvůli nezodpovědným podřízeným se nevyhnul povinným kontrolám. Byly hlavně v noci a neměl je příliš v oblibě, protože nechával svoji rodinu doma samotnou. Pokud to bylo možné, brával svou ženu s sebou. Důvodem, proč byl Němec většinu času z domu, bylo také to, že toužil po povýšení, aby s rodinou nemuseli obracet každou korunu v ruce. Mohl lichotit a vnucovat se jako jiní, ale to neměl v povaze. Toho si Božena velmi cenila, a proto chápala jeho častou absenci. Němcovi si nežili špatně, ale pokud byla možnost využít nějakou nečekanou nabídku, museli ji odmítnout. Nebyli na nečekané výdaje připraveni.

Němcovou velice trápily tehdejší poměry. Místní obyvatelstvo bylo známé ukryváním pašeráků a tím, že je hájilo. Němcovo zaměstnání však nepřipouštělo lítost a přísnost se projevovала i na jeho zevnějšku. Povahově byl takovým komisařem, jakého služba žádala. A právě Boženu trápil fakt, že ho sedláci z tohoto důvodu mezi sebe moc nepouštěli a brali ho jako všechny ostatní nadřízené, k nimž se museli chovat pokorně.

Komisař Němec byl člověkem citlivým a patřil mezi lidi s velkým srdcem, i když by se našli tací, kteří by pochybovali o jeho povaze. Byl mužem vzdělaným, oddaným své službě a nikdy by nepřipustil výsměch a podvody ze strany svých podřízených. Mezi Boženu a jejím chotěm byla uzavřena dohoda, že si nikdy nebudou mluvit do svých pracovních záležitostí. A ona tu dohodu nikdy neporušila.

Na Němcové také často ležela povinnost vydělat peníze, a kdyby se nevěnovala spisovatelské činnosti, nemohli by si dovolit věci, které zpříjemňovaly a naplňovaly rodině volný čas. Neměla to však vůbec lehké, jelikož i ona měla okolo sebe lidi (nakladatel Pospíšil), kteří se jí snažili ošidit a vydělávat na ní. Znala jiné komisaře, kteří

⁵⁴ BAAR, J. Š. *Paní komisarka*. Praha: 1958, s. 157.

měli vyšší plat, ne však kvůli své pracovní horlivosti, ale díky úplatkům. Bezcharakterním chováním si dopomohli k bezstarostnému životu. Toho se však u svého muže nemusela obávat, ten byl tak čestný, hrdý a poctivý, že by si nikdy nevzal zlatku navíc. Za to ho měla ráda a vždy si ho vážila.

Byl vlastencem, ale ne tak horlivým jako jeho žena. Kvůli službě si své vlastenectví nechával spíše pro sebe. Manželka však po jeho činnosti vždy toužila. Byla toho názoru, že nestačí jen mít něco uloženo v srdci, ale že je potřeba stavět se aktivně k problémům, dávat světu najevo vlastní názor. Vždy věřila a doufala v jeho vlastenecké probuzení, díky kterému se i jejich manželství upevní a oni se více sblíží.

Často se hlavou Boženy Němcové honily myšlenky ohledně vdavek, že jim měla zabránit, a když už by tedy zatoužila časem po sňatku, měla volit jiného muže, než byl Němec. Muž, který by chápal její vlasteneckou činnost, podporoval ji, rozuměl jí. A ne takového, který toužil po tom, aby byla jako ostatní vdané paničky, se starostmi jen o domácnost a spokojenost svého muže. Doufala a toužila po pochopení. Chtěla podporovat ve svých přáních a snaze o změnu. Měla však doma jen horkokrevného muže, který se choval k rodině často obdobně jako ke svým podřízeným. Byl velmi výbušný. Svou ženu bral jako jednu z mnoha žen, která by měla manžela rozmazlovat a měla by podstrojovat rodině. Nevyhovovaly jí jejich rodinné vztahy, ale na druhou stranu vše trpěla a snášela beze slova odporu.

Jedna z jejich chův se jmenovala Nanyňka (Anna Hofová), „[...] *sestřenice klášterní kuchařky panny Nanyňky Bělohradské, [...]*“⁵⁵ Byla to žena velmi pozitivně naladěná, která si ráda od srdce zazpívala, zasmála se, jako každé ženě by se jí špatně žilo bez společnosti. Byla upovídaná a milá. Zamílovala si rodinu Němcových a sloužilo se jí u nich velmi dobře. Chování Němcové se totiž s jinými paničkami nedalo porovnat. Na rozdíl od jiných rodin se u Němcových mluvilo česky a ke služebnictvu se chovali uctivě. V jejich domě našla hodně opěťované lásky a smíchu. Nejen dětem, ale i Boženě Němcové přirostla tato sloužící k srdci. A to nejen proto, že byla na pohled velmi milou a laskavou osobou, ale hlavně se mohla ucházet o práci v divadle. Uměla bravurně líčit pohádkové příběhy. Také používala mimiku a gesta. <<*Já vím, panno Nanyňko, že jste výtečnou kuchařkou, [...], ale věřte mi, že jste se měla stát herečkou. Na jevišti byste uchvátila kdekoho a sklízela nejen vavříny, ale i zlato.*>>⁵⁶ Díky těmto slovům, které často služka slýchávala z úst Boženy Němcové, ji milovala a byla by pro ni schopná

⁵⁵ BAAR, J. Š. *Osmáčtyřicátníci*. Praha: 1958, s. 227.

⁵⁶ Tamtéž, s. 228.

udělat vše.

Na Chodsku, kde s rodinou strávili kus svého života, se postupem času začala na Boženě Němcové projevovat jakási nemoc. I okolí si všímalo, že není zdráva a že by měla navštívit lékaře. Na její věk to nebylo normální. Stále byla jen pobledlá a unavená. Jelikož místním lékařům moc nevěřila a osobně je ani neznala, neměla potuchy o jejich vzdělání, rozhodla se ze zdravotních důvodů odcestovat do Prahy. Při návštěvě hlavního města vždy celá „rozkvetla“ a zesílila. Nejen z důvodu návštěvy oblíbené kavárny vlastenců, ale i z dalších mnoha návštěv, jež v tomto městě vykonala a které ji „postavily znovu na nohy“.

A pochopitelně tedy při této příležitosti měla velké plány.

„[...] navštíví všechny vlastenecké rodiny i kroužky, vyhledá Havlička v „Pražských novinách“, zajde si do redakce „Květu“, vyřídí pozdrav z rodného města Petru Fastrovi u „Zlaté husy“ na Koňském trhu, uvidí Jungmanna, Palackého, Šafaříka, Presla, snad i jiné literáty, pobídne liknavého Pospíšila, aby si přece pospíšil s vydáním báčorek, poveze mu nový rukopis, bohatou žeň, kterou v zimě měla na Chodsku, zaskočí si k paní Zapové, paní Fričová a Staňková povědí jí, jak se vede jejich sestře paní Čelakovské ve Vratislavi, [...]“⁵⁷

I když měla krásné pražské plány, hlavním cílem její cesty byla návštěva lékaře, který jí po vyšetření nařídil lázně. Do lázní mohla jet až potom, co jí byl poslán honorář. Nakonec, i přes řeči ze strany svého muže, si díky spisovatelské činnosti obstarala peníze, které vždy v jejich rodině chyběly. Zajistila si nejen bydlení v lázních, ale zjistila si i spoje, kterými by se mohla dostat do města. Sbalila si věci, bez kterých by se neobešla, a nemohla se dočkat místa, které jí mělo vrátit zdraví a chuť do života. Nový kraj, nový mrav. To bylo to, na co se těšila. Doufala, že ji rozptýlí právě změna prostředí, zapomene na všechny starosti spojené s domovem a že konečně bude na chvíli bezstarostně žít.

Po návratu z léčení nebyla Němcová <<[...] sice úplně zdráva, [...]>>⁵⁸ Pokud šlo o její psychiku, nemohla si stěžovat. Lze říci, že po duševní stránce byla stoprocentně vyléčena.

Časem byli Němcovi nuceni Domažlice opustit. Němcová jela prosit do Plzně i do Prahy, ale nebylo jí to nic platné. Němec tedy přijal nařízení odstěhovat se a bylo mu lhostejné, že ho domažličtí občané mezi sebou nechtějí. Ale pohled Němcové na věc byl

⁵⁷ BAAR, J. Š. *Osmáčtyřicátníci*. Praha: 1958, s. 80.

⁵⁸ BAAR, J. Š. *Lůsy*. Praha: 1958, s. 382.

trochu odlišný. Viděla ve svém manželovi jen sobeckého člověka, který se neohlíží a jde hrdě dál. Bral vše bezstarostně. Nepomýšlel na rodinu, spisovatelskou činnost manželky. Ba naopak byl možná i rád, že Němcová nebude všudemožně pobíhat, jako tomu bylo doposud, a konečně zůstane doma. Bral život, jaký je. Všeruby viděl jako další část životní cesty, po které měl kráčet a která pro něj nekončila na poněmčelém místě.

Byli tedy přeloženi a nastěhovali se do domu ve Všerubech, kde se jejich sousedy stali doktor G. L. Weisel se ženou. Místní lékař, který se zajímal o spisovatelskou, také trochu i vlasteneckou činnost. Aby se Němcovi nedostali do řeči, vyprávěli všem o radosti z toho, jak se na toto místo mohli přestěhovat, jak byli vděční za přeložení. Ovšem realita byla jiná.

„Zaslechl jsem, že byla v Plzni a v Praze, u vlivných českých předáků. Orodovat, aby nemuseli z Domažlic. U nás samozřejmě rozvíjeli jinou verzi. Jak jsou nesmírně rádi, že z toho zabednělého hnízda vypadli.“⁵⁹

<<Mé choti chtěli Ondáci nabančit, že jim v Obrazech práší kabáty, děti na smrt vystrašili noční kočičinou, Katzenjammer, vědí, já se cítil jako kůl v plotě, všemi kolegy okašlaný. Že Boženka kdáká s kdejakou selkou, ale zajít na kafičko k ouřednickým paničkám se jí neráčí.>>⁶⁰

Weisel již nějaký čas věděl, že se ve Všerubech mají ubytovat takoví vzácní hosté. Byl totiž upozorněn na rodinu Němcových, pro stát nebezpečné buřiče a vlastence, a byl mu řečen i pravý důvod jejich přeložení.

On se však těšil nejen na to, že pozná slavnou spisovatelku, ale i na to, že se osobně přesvědčí o jejich názorech a myšlenkách týkajících se ohromné škály témat. Nejen Němcové, ale i jemu zde chyběli smysluplné debaty. Na její návštěvu se také řádně připravil. A jelikož kněz Sládeček, český vlastenec, obdivoval a zbožňoval Boženu Němcovou, povyprávěl mu o ní a dal mu i přečíst něco málo z jejích prací.

Weislův názor byl na její tvorbu kritický. Byla sice tenkrát se svou spisovatelskou činností na počátku, on se však domníval, že její práce nebyly tak obdivuhodné, aby byl kolem ní takový rozruch, jaký tenkrát byl. Báł se, aby jí ta sláva nestoupla do hlavy. A nesnižovala se kvalita jejích literárních děl. Také bylo známo, že nebýt pomoci, její první literární cesta by nebyla tak jednoduchá.

⁵⁹ KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: 2009, s. 79.

⁶⁰ Tamtéž, s. 79.

„Pražští literáti se nijak netajili, že paní spisovatelce pomáhali zuby nehty. Při prvních krůčcích, a řekněme si rovnou, i v zenitu věhlasu.“⁶¹

<<Nadání samo nestačí. Bez kázně, respektive sebekázně, bez systematického dozdělávání.>>⁶²

Vlivem postavení jejího muže se museli často stěhovat, i když to nebylo příjemné. Ve Všerubech měli „[...] dva zařízené pokoje s kuchyňkou a kamrlíkem pro služku“.⁶³

Na to, jak ráda půjčovala své knihy, ve Všerubech se zprvu nezmohla ani na jednu půjčku. Přestože by se našla spousta lidí, kteří by měli zájem. Nejenže byla na vázkách, zda jejím pracím místní lid porozumí, ale také neměla v plánu udržovat v poněmčelé vesnici přátelské vztahy.

Místním leželo v hlavě, že když tak své děti miluje a zbožňuje, nechala část své rodiny v Domažlicích. Prý kvůli školám. Ale to se jen tak někomu nezdálo. Němčina se vyučovala jak v městských, tak vesnických školách. A děti, které odvezla s sebou, vycházely ven jen pod dohledem. Dokonce i nejmladší dcera nenastoupila do školy.

„Kdyby ji pustili mezi děti, kdyby chodila do školy, otevřel by se jí i tady kouzelný svět. To že by matka, básnířka a věhlasná obdivovatelka lidových tradic, nevěděla? Anebo odmítá zdejší lid a jeho kulturu jen proto, že se nevyjadřuje českou řečí?“⁶⁴ Takže odpověď na otázku „proč“ mohla být tedy i ta, že tak nesnášela místní Němce. Ovšem vše musíme brát jako pouhé domněnky.

Co se týkalo její tvorby, Weisel jí též vyčítal, že dávala na babské klepy. Její „věrohodní“ vypravěči byli tak staří, že u nich bylo dosti pravděpodobné, že leccos zapomněli či popletli. Například pověst o Kosinovi. Zdroj, jenž jí celou situaci popisoval, měl víc jak 90 let. Ten zase slyšel historku od ještě starší osoby, než byl sám. Tak bychom mohli postupovat hlouběji a hlouběji. Tedy po součtu, a to ne všech pamětníků, bychom se dostali do roku 1651. A pravda o Kosinovi, oslovení, přesný rok, místo, by nesouhlasily.

Weislovi bylo proti srsti, když zrovna autoři, kteří by měli líčit a ověřovat fakta, píšou „slátaniny“ bez ověřené pravdy. Tehdejší doba byla taková, že bychom našli

⁶¹ KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: 2009, s. 235.

⁶² Tamtéž, s. 236.

⁶³ Tamtéž, s. 78.

⁶⁴ Tamtéž, s. 84.

mnoho nadšených spisovatelů líčících staré zvyky. Ale otázka byla, zda byl a je sepsaný příběh pravdivý. Jejich prací měla být historická, ověřená pravda, která vzdělávala, ne balamutila.

První setkání doktora s Němcovou tedy nedopadlo moc dobře. Nejenže si ji dovolil zvát do archivu, což se jí dotklo, ale měli rozdílné i názory na věc. On byl člověkem dokládajícím fakta, ona pro své psaní nepotřebovala odhalovat pravdu, stačily jí domněnky.

„Já chci sloužit čtenáři pravdivou historií. A tu doplňuji nepřesnou lidovou tradicí. Historické osoby -- stejně jako dnešní -- nelze rozškátulkovat jako v pohádce: Hodná -- zlá. Každá má svou duši, vyvíjí se, působí na ni tlak doby a prostředí. Paní Němcová je vidí jen bílé nebo černé. Nic mezi tím. My dva se nemůžeme srozumět.“⁶⁵

Protože si Němcová udržovala ke všerubským obyvatelům odstup, bylo těžké najít někoho, kdo by jí pomohl, když potřebovala. Dokazuje to i následující situace.

Do Všerub se chystal zavítat Karel Havlíček Borovský, její „[...]“ *oblíbený novinář a zastánce* [...]“⁶⁶ Poprvé ho poznala v Polné, kde byl ještě mladým chlapcem, od ostatních se lišil svými nápadně dlouhými vlasy. Tenkrát ho neměla v lásce a zuřila na něj z důvodu kritiky Tylovy novely „Poslední Čech“. Ovšem to byla její typická nerozvážnost a později sama uznala, že se mýlila a byla mu vděčná za vše, co udělal pro literaturu.

Byla šťastná, když zjistila, že za ní přijede. Věděla totiž, že ji zahrne novinkami a ona alespoň trochu ožije na místě, kde byla „*odříznuta od světa, s ubohým poštovním spojením, beze zpráv a styků společenských užírala se pochybnostmi a nejistotou*“.⁶⁷

„Cítila, že tou návštěvou teprve bude zachycena proudem, o kterém jen četla, který se valil v dálce kolem ní, po kterém marně toužila, nevědouc, čím a jak prospěla by jeho síle a toku. Vznětlivá, prudká a odvážná její povaha dychtila po činech, nestačilo jí sledovati události jen v novinách, slyšeti o nich a státi při tom stranou v závětrí. Do boje se jí chtělo, prahla přímo po tom, aby směla bok po boku kráčet s muži všude tam, kde jednalo se o svobodu národa a o práva lidská, [...]“⁶⁸

⁶⁵ KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: 2009, s. 137.

⁶⁶ Tamtéž s. 156.

⁶⁷ BAAR, J. Š. *Poslední povídky, vzpomínky a řeči*. Praha: 1933, s. 17.

⁶⁸ Tamtéž, s. 8.

A jako před každým příjezdem návštěvy bylo nutné zajistit ubytování a průvodce, který by ho doprovázel na cestách, na kterých by šířil své myšlenky. Pak však nastal problém. Němcová si nevěděla rady a promítala si v hlavě „seznam všerubských přátel“.

Názory na Němcovou a Havlíčka byly i takové, že by měli pracovat spolu. Ale dle Havlíčka to nebylo možné nikdy zrealizovat. <<*Lišíme se nejen jazykem, ale celkově, v názoru na literaturu, na život. Já pravdou vzdělávám prostý lid. Ona -- no, nemá to lehké a sama si přitěžuje, [...]*>>⁶⁹

Ve Všerubech „[...] *chtěla vést pojízdný knihkupecký krám*“.⁷⁰ Bylo však jasné, že to bylo nemožné, protože vše zde bylo německé a zájem o české knihy tím pádem nulový. A nejen z rodinných důvodů Němec svou manželku nikam jinam nepouštěl. Říkalo se také, že kdyby s lidmi jednala takticky a pomalu, určitě by se pozvedly nejen četba, ale i její úroveň.

Při občasných návštěvách místního hostince se Josef Němec někdy rozpovídal a prozradil pár informací na svou manželku. Samozřejmě vždy byl trochu posilněn alkoholem a nejspíše se vždy neúmyslně proěkl. Že je Praha v jejím srdci stále na prvním místě. Němectví tady kolem je pro ni těžko snesitelné. On že má sice možnost rozptýlení, ale ona i díky tomu, že zde nemá žádné přátele, je stále osamocená a bez práce. Našli se tací, kteří se jí snažili zpříjemnit pobyt, ale většina ji stejně odmítala. Nerozuměli jí a snad nechápala ani ona sama sebe.

Důvodem, proč Němcová opustila Všeruby, bylo, že její muž nebyl zvolen do zemského sněmu. Volby se konaly na jaře 1848. A díky peněžitým náhradám bylo kandidátů mnoho. Na prvním místě v seznamu byl i Josef Němec. Ten se voleb osobně zúčastnil, je možné, že bychom zde našli i Němcovou. Důležité však je, že proces voleb byl rušný a v závěru se dovídáme, že Josef Němec nezvítězil a nestal se poslancem ani jedné vesnice. Důvodem bylo, že voliči byli ovlivněni a nuceni volit někoho jiného kvůli obavě vrchního úřadu z tak vzdělaného člověka.

<<*Právě když v Praze mlýny hořely, musela jsem v záležitosti mého muže do Plzně a sice skrze přesazení, neboť byli Němci od úředníků na nás navedeni a divně na nás se všech stran se hledělo, takže i selský lid, který mého muže na sněm český volit chtěl, zrazili a hrůzné báchorky o nás jim namluvili ti páni Francové daremní!*>>⁷¹

⁶⁹ KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: 2009, s. 155.

⁷⁰ Tamtéž, s. 155.

⁷¹ BAAR, J. Š. *Poslední povídky, vzpomínky a řeči*. Praha: 1933, s. 32.

Úředníci se příliš obávali představy vítězství Josefa Němce. Dosadili si proto na místo poslance někoho, z koho neměli strach, kdo pro ně nebyl hrozbou. Němcová byla po volbách tak zklamaná a dotčená, že odcestovala hodně narychlo. Domnívala se, že se Chodsku velmi obětovala. To ji však jen zklamalo a ublížilo její rodině. Rozčilená v Plzni svému manželu domluvila přesun jinam. A nikdy „*tento poliček do tváře citlivá Božena Němcová nesnesla, nikdy naň nezapomněla, by možno říci, tato hrubá neuznalost že ji vyhnala ze Všerub a zdejšího kraje*“.⁷²

Když na tuto událost během let občas zavzpomínala, přišlo jí vše líto. Nemrzelo ji tolik nezvolení jejího muže, ale spíše domněnka, že si sedláci mysleli, že byli falešní jako ostatní výše postavení. Že byli k této rodině tak nedůvěřiví. Též se jí hlavou honily myšlenky, zda si po letech sedláci uvědomili křivdu, kterou se dopustili na Němcových.

Mezi obdivovatele Boženy Němcové patřil málomluvný student Pötlíček, který měl poprvé tu čest a možnost vidět Boženu jako malý chlapec. Půjčovala mu knihy. Zjev Němcové se mu vrýval do paměti. A právě on zaznamenával i po jejím odchodu z domažlického kraje její další kroky. „*Všeruby, Nymburk, Liberec, Praha, uherský Miskolc a Balazsagyarmat*“.⁷³

Domažličany neustále překvapoval fakt, že se Josef Němec, přes všechnu svou vlasteneckou činnost, držel ve státních službách a dočkal se i pracovního postupu. Na začátku léta 1853 si Němec „*[...] podal ze Všerub žádost o přeložení do Litoměřic, [...]*“⁷⁴ Vznikla fáma, že se o jeho odchod postarali výše postavení pro jeho vlasteneckou činnost. Po porážce Maďarska byl Němec povýšen, dostal plat i místo, na které se dlouho čekalo. Postupem času byl dostatečně zaopatřený a jeho žena se k němu vrátila z milované Prahy, kde přežívala s rodinou. Názory na něj a jeho manželku byly i takové, že: „*Josef Němec je zvrhlý císařský úředník, který jen náhodou, jen díky unáhlené zářijové císařské amnestii unikl rozsudku pro velezradu. Jeho žena je politicky zkažená buřička!*“⁷⁵

Božena Němcová zemřela 21. ledna 1862. 27. ledna se to dozvěděl její bývalý soused, G. L. Weisel, kterému se po tom zjištění honilo hlavou mnoho myšlenek a vzpomínek na tuto spisovatelku. A snažil se opět pochopit osobu tak vyzdvihovanou.

⁷² BAAR, J. Š. *Poslední povídky, vzpomínky a řeči*. Praha: 1933, s. 31.

⁷³ Tamtéž, s. 207.

⁷⁴ Tamtéž, s. 207.

⁷⁵ Tamtéž, s. 209.

Co vlastně na této spisovatelce všichni viděli. On, jeden z mála, měl tu čest poznat ji osobně, rozprávěl s ní, také poznal její tvorbu. Nenašel však u této ženy nic z toho, co by tak obdivovaný a nadaný spisovatel měl mít. Žádnou z těch vloh patřících velkým spisovatelům u ní neobjevil. Její díla nebyla doložená fakty, víceméně patřila všem. Svůj úplně první román zničila po příchodu na Chodsko ne proto, že se jí po několika přečtení nelíbil, ale z důvodu, který ji provázel celý život. Německý jazyk!

Díky tomu visela ve vzduchu otázka:

„Jak JINAK mohla psát? [...]“⁷⁶ <<Proč v zemi, kde odedávna žijí Češi a Němci, tak urputně pošlapávala svoje vrozené němectví a akcentovala -- až křečovitě -- přijaté češství? Žádal to od ní někdo, anebo jen prahla po uznání a odhadla, že v probouzejícím se národě, který své nejslavnější osobnosti počítá na prstech, není třeba mnoho, aby člověk získal slávu a po smrti třeba i pomník?>>⁷⁷ To je několik málo otázek, které si mohl pokládat a stále může pokládat kdokoliv z nás.

Pokud jde tedy o názor G. L. Weisla na Němcovou, vždy když s někým debatoval, mu šlo o to, aby čtenář viděl a bral Němcovou jako chybnou lidskou bytost. Člověka, ne mystickou bytost. Až si člověk projde trnitou cestou, pak teprve může dosáhnout toho velkého úspěchu a obdivu.

<<Božena Němcová byla a JE! Velká spisovatelka a ještě větší mučednice. Oběť našich rozpolcených poměrů!>>⁷⁸

⁷⁶ KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: 2009, s. 234.

⁷⁷ Tamtéž, s. 234.

⁷⁸ Tamtéž, s. 236.

5 Zájem o národopis i společenské problémy

Nahlédněme na Boženu Němcovou očima Jindřicha Šimona Baara a Marie Korandové.

Co se týče národopisu, velmi se zajímala o tuto problematiku. Lze říci, že to bylo jedno z hlavních témat její tvorby. A právě Chodsko, kraj, ve kterém pobývala Němcová určitý čas, ji přineslo nové poznatky, informace a díky místnímu lidu hlavně nové nápady pro její díla.

Kraj, kde skoro rok žila, jako by byl krajem jejího dětství a duševní spokojenosti. Její spisovatelská činnost jen „vzkvétala“, v její hlavě vznikaly inspirativní podněty a její tvůrčí vnitřní přetlak vzrůstal.

První poznání tohoto kraje nabídla rodina Rufrových, na kterou Božena Němcová nikdy nezapomněla. Kvůli chůvě, která se o Němcovou starala, díky ní mohla poprvé poznat chodský kroj a slyšet místní písně.

Z chodských vesnic znala velmi dobře a často navštěvovala Chrastavice, Újezd, Draženov a Mrákov, kde na jejích návštěvách lidem záleželo a kde nasbírala mnohé pro svou práci. Navštěvovala i Klenčí, ale postupem času ji to více táhlo do Mrákova a do Stanětic.

Byla velmi vnímavou a pozornou ženou. Zapisovala vše, co její oči zahlédly a uši zaslechly.

Na Chodsku ji měli rádi. Také patřila k nejvzácnějším hostům. Dokazuje to i fakt, že když vstoupila o masopustu do hospody, místní se zklidnili. Dokud neusedla, její krok byl doprovázen slavnostní hudbou.

Její cílem bylo stát se „[...] v tomto kraji středem a ohniskem nejen českého života společenského a osvětového, ale i politického, pevným žulovým základem všech vlasteneckých snah, směřujících k vnitřní i vnější svobodě národa“.⁷⁹

Na Chodsku se snažila o buditelskou činnost. Chtěla vzdělávat městske dívky. „[...] chtěla se jim obětovat, číst s nimi, vykládat jim dějepis, učit je pravopisu.“⁸⁰ Ohlas byl však malý a po zjištění, že se nebude jednat o německé nebo francouzské učivo, ztratily slečny zájem. Velmi ji to zamrzelo, ale celou tu věc nemohla nijak ovlivnit.

V Praze měla známého lékaře, k němuž plánovala zavítat i ona sama jako pacientka. Korespondovala si s ním a slíbila mu pár záznamů týkajících se chodského

⁷⁹ BAAR, J. Š. *Lůsy*. Praha: 1958, s. 203.

⁸⁰ BAAR, J. Š. *Osmáctyřicátníci*. Praha: 1958, s. 245.

lidového léčení. Díky němu se tedy k této činnosti dostala, a jelikož záznamů bylo poskromnu, sama chodila po místních lékařích a zjišťovala více o jejich postupech. Co slýchávala od lidí byly jen bohužel bohapusté babské rady. Pověry. A pokud šlo o toto téma, ti, kteří šířili tyto nesmysly a věřili v ně, se učených lékařů báli a raději mlčeli a vyhýbali se jim.

I když byla Němcová původem Němka, k němčině si cestu nikdy nenašla, ovšem českému jazyku by vše obětovala. Natolik si ho zamilovala. Sedláky brala jako sobě rovné a vznešenější lid „zanebávala“. Zprvu ve vzduchu visely obavy z konverzace s Němcovou, jelikož někteří sedláci lpěli na tradicích a starém jazyku. Ovšem to bylo právě to, co Němcová hledala. A každý ji pro to tak obdivoval a vždy jí vyšel vstříc.

Pobyt na Chodsku pro ni byl tedy víceméně příjemný a některé vzpomínky se jí též vryly do paměti, ale bohužel někdy i „*jako ve vyhnanství cítila se v poněmčilém městě, které jí nechtělo rozumět, které vyhrožovalo udáním jejímu muži, posmívalo se jí, ba ji i pomlouvalo*“.⁸¹ A často vzpomínala na Prahu.

Němcová byla vnímána sedláky dobře, ale právě výše postavení, jako třeba byli radní, ji neměli vůbec v lásce a viděli v ní hrozbu. Ona jako milovnice češtiny nezapadala jazykem, ale ani smýšlením. Neměli ji rádi z toho důvodu, že probouzela vlastenectví, psala do novin, kritizovala. Byli toho názoru, že němčina je jediný možný přijatelný úřední jazyk, jiný nepřipadal v úvahu. Cítili se ohroženi. A to nejen vzpourami a buřičstvím ze strany sedláků, ale i Božena Němcová byla ta, která dopomáhala větší ohroženosti radních tím, že navštěvovala místní lid a šířila mezi nimi své buřičské myšlenky.

Její manžel Josef Němec byl dobrým úředníkem, ale bylo mu vyčítáno právě vše ohledně jeho manželky, co jí dovoloval a trpěl. Všichni byli totiž toho názoru, že při jejím postavení by se měla chovat jinak. Držet s měšťany, ne se sedláky. Měla by ukončit spisovatelskou činnost a raději se věnovat rodině. Situace byla tak vyhrocená, že i například vztah císařského purkmistra Feila k Němcovi byl takový, že: „*[...] přerušil s ním všechny společenské styky a úřední omezil na míru nejnужnější. Na císařské a církevní slavnosti zval ho písemně, ale nikdy ho ani neoslovil, ani mu ruku nepodal, a to všechno za to, že trpěl takové „výstřednosti“ své paní.*“⁸²

I když v očích Němcové byl dobrým člověkem, on ji nemohl ani vystát. Důvodem byla její spisovatelská a vlastenecká činnost. Propast mezi nimi byla obrovská

⁸¹ BAAR, J. Š. *Osmáctyřicátníci*. Praha: 1958, s. 243.

⁸² Tamtéž, s. 235.

a i přes různé způsoby k usmíření i přimluvy ostatních se jeho vztah k Němcové nezměnil. Nesnášel ji, jejího muže. Vyhybal se společnosti, kde by na ně mohl narazit.

V Domažlicích byla spousta dalších občanů, kteří nedokázali pochopit vlasteneckou činnost spisovatelky. Přímo se to týkalo pátera Kramera, kterého Božena ctila, ale byl v jejích očích tím, který prosazoval, co ona tak neuznávala. Němectví!

Co se týkalo názoru Boženy na školy, byl takový, že kdyby se v nich učilo každé dítě to, co by naplňovalo jeho individuální potřeby, chodilo by tam s radostí a nadšením.

<<[...], každý, tedy nejen muži, ale i ženy, [...], všichni si mají ze školy odnésti do života, když nic, alespoň znalost mateřského jazyka, lásku k rodné zemi a hlavně mají slyšet dějiny svého vlastního národa. [...] Tomu přece všemu škola učí. Ale jak tomu učí! Dítě chodí do školy od šesti do dvanácti let, mateřská jeho řeč je v ní popelkou, knihy má německé, píše ‚Aufgabe ze Sprachlehre‘, ačkoli tomu ani za mák nerozumí.>>⁸³

Dříve však byla na prvním místě němčina, a pokud se chtěl občan dorozumět, musel tento jazyk ovládat. Škola by byla viněna za to, že učí česky a občan neovládá úřední jazyk.

Cítila se být vůdčím typem. Uvědomila si, že doposud vnímala lid povrchně. Byla toho názoru, že jen sama literatura nestačila k uvědomění si nespokojenosti se stávajícím režimem. Bylo nutné burcovat lidi verbálními projevy, šířením myšlenek týkajících se nespokojenosti v životě. Lásky k vlasti, to byl základ veškeré činnosti lidu. Nadřazenost a podřazenost národů a řečí neměly být brány jako samozřejmosti.

Tam, kde mohla na plno proudit její vlastenecká krev, bylo v její „milované“ Praze ve Fastrově hostinci. Majitel byl člověk „[...], zapálený pro vlast, [...]“⁸⁴ Který, i když měl rodinu, nebál se šířit své myšlenky naplno, „[...] a ve svém hostinci skýtá bezpečný útulek všem vlastencům“.⁸⁵ Tam vždy načerpala sílu a byla ve svém živlu. Fasteš byl také místním, který vyžadoval ústavu, odmítal absolutismus, který bránil mateřský jazyk. Nechtěl trpět dále režimy a útrapy s ním spojované. Byl názoru, že by se lidé měli otevřít, projevit se. Nečekat, zda se stane zázrak, ale začít bojovat, a dávat světu najevo svůj nesouhlas. Nebát se a vystoupit proti mocnějším a vzepřít se jim. To podle něj byla možnost řešení, jak začít zase žít. <<Politika činu, toť cesta, která vedla k cíli.>>⁸⁶

⁸³ BAAR, J. Š. *Osmáctyřicátníci*. Praha: 1958, s. 236.

⁸⁴ BAAR, J. Š. *Paní komisarka*. Praha: 1958, s. 167.

⁸⁵ BAAR, J. Š. *Osmáctyřicátníci*. Praha: 1958, s. 240.

⁸⁶ Tamtéž, s. 240.

A právě takovou, jakou byla pražská kavárna, kde se scházeli lidé učení i neučení, takovou chtěla Němcová vybudovat i v Domažlicích. Založit místo pro vlastence, a ukončit tím vysedávání po hospodách, které nemohla ani vystát.

<<[...], *my musíme dnes lid buditi politicky, vnášeti do jeho duší nespokojenost, nebáti se, ale otevírati mu oči, aby jasně viděli svá lidská i národní práva, štvát jej [...]*>>⁸⁷

I když s těmito slovy Božena souhlasila, byla vlastenkou, buřičkou a nebála se velezrady, vždy v ní převažoval mateřský pud. Rodina u ní byla na prvním místě a měla o ni strach.

Co se týkalo revoluce, v její hlavě ležela i otázka, zda národ jako takový může vyhrát, pokud se bude bouřit. Zda lidé dají přednost vlasti před rodinou. Zda vůbec občané něco zmohou. Co když všechna ta námaha a oběti budou zbytečné.

⁸⁷ BAAR, J. Š. *Lůsy*. Praha: 1958, s. 66.

6 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjištění rozdílného názoru Jindřicha Šimona Baara a Marie Korandové na Boženu Němcovou, významnou spisovatelku 19. století.

Po přečtení práce lze tvrdit, že postoje byly opravdu kontrastní.

Dle mého názoru je mezi těmito spisovateli jeden hlavní a velmi markantní rozdíl, a to rozdíl v subjektivitě a objektivitě.

Jindřich Šimon Baar byl spisovatelem, který vnímal Boženu Němcovou velmi pozitivně, obdivoval ji, ale hlavně si ji idealizoval. Dokládá to samo dílo nesoucí název Chodská trilogie, v němž se Baar samozřejmě zajímal o venkovskou tematiku, život lidí a přírodu. Ale hlavně zde nalézáme prvky historie a vlastenectví. A oproti Všerubskému doktoru Marie Korandové je v tomto díle Božena Němcová jednou z hlavních postav, jedno z hlavních témat. Nejenže je po ní pojmenován první díl trilogie, ale je stěžejní postavou celého románu.

Ideologii Baara potvrzuje už sám fakt, že líčil Boženu Němcovou jako velkou vlastenku. Její vlastenectví se setkávalo s nepochopením, nevraživostí. Často někdy pochybovala o smyslu svého úsilí. Nikdy však nechtěla kapitulovat, i když se zdálo, že její snahy jsou nereálné.

Můžeme také říci, že ji Baar charakterově popisoval jako skoro dokonalou ženu, o čemž se zmiňuji nejen v prvním bodě své bakalářské práce. Myslím, že ji vyzdvihoval nejen charakterově, ale i smýšlením. Podle něj to byla žena velmi obětavá, byla výborná spisovatelka, jež velmi trpěla. Zasloužila by si větší obdiv. Někdy se Baar ztotožňoval s jejími postoji. Také on si uvědomoval její chyby, ale na rozdíl od Korandové se je vždy snažil něčím vysvětlit nebo omlouvat. Viděl ji pozitivně a na rozdíl od Korandové ji ani jinak vidět nechtěl. Zůstává otázka, zda svůj názor pozvolna neměnil. Zachovaly se fragmenty čtvrtého díla i autorské výpisky, z nichž je patrné, že Baar svůj pohled měnil k výraznější kritičnosti, s níž sledoval angažovanost manželů Němcových v roce 1848.

Na rozdíl od Baara je Marie Korandová autorkou, která vidí Boženu Němcovou reálně. Neidealizuje si ji, dá se říci, že na ní spíše hledá negativa. V jejím románu nahlížíme na Němcovou očima všerubského lékaře G. L. Weisla. Román je věnován Weislově osobnosti, proto se stává hlavní postavou. Božena zde stojí na stejné linii jako

další postavy, které zasahují do děje. Veškeré informace, a to nejen o Boženě Němcové, Korandová ověřovala, buďto na základě archivních dokumentů, nebo odborné literatury.

Jak už na začátku zmiňuji, názor na Boženu Němcovou je spíše kritický. Korandová se na rozdíl od Baara snaží ve svém díle vyvrátit myšlenku, že byla Božena Němcová něco více než člověk, lidé neměli zapotřebí ji tak vyzdvihovat. Dle ní byly její charakterové rysy spíše negativní. Na rozdíl od Baara se zmiňuje o její urážlivosti, chytlavosti a nerozvážnosti. Díla Němcové nebyla často podložena fakty. Tím, že Korandová píše o Všerubech, měla možnost vidět její problematickou stránku i v tom, že se kriticky stavěla ke všerubským obyvatelům, i když byla „tak rozumná a pro každého by se obětovala“. Marie Korandová se zdržovala idealizace.

7 Seznam použité literatury

BAAR, Jindřich Šimon. *Paní komisarka: První díl chodské trilogie*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958.

BAAR, Jindřich Šimon. *Osmáctyřicátníci: Druhý díl chodské trilogie*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958.

BAAR, Jindřich Šimon. *Lúsy: Třetí díl chodské trilogie*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958.

BAAR, Jindřich Šimon. *Poslední povídky, vzpomínky a řeči*. Praha: Novina, 1933.

FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce, 1 A - G*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985.

KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. 1. vyd. Plzeň: Pressfil, 2009. ISBN: 80-87043-10-3.

RUMLER Josef. *Baarova Chodská trilogie*. In: BAAR, J.Š. *Lúsy*. Praha: 1958.

VIKTORA, Viktor. *O autorce*. In: KORANDOVÁ, Marie. *Všerubský doktor se vrací*. Plzeň: Pressfil, 2009. ISBN: 80-87043-10-3.

8 Resumé

Tématem bakalářské práce je Božena Němcová v pojetí Jindřicha Šimona Baara a Marie Korandové. Osoba Boženy Němcové je zkoumána na základě beletristické literatury. V práci je rozebírána charakteristika a myšlení Boženy Němcové, její zjev, rodinné zázemí, zájem o národopis a společenské problémy. V neposlední řadě i pohledy a postoje Jindřicha Šimona Baara a Marie Korandové a zařazení spisovatelky do kontextu románu.

A topic of my bachelor thesis is Bozena Nemcova in the concept of Henry Simon Baar and M. Korandova. Person of Bozena Nemcova is examined on the basis of fiction literature. In my work I analyzed the characteristics and thinking Bozena Nemcova, her appearance, family background, interest in ethnography and social problems. Last but not least, the views and attitudes of Henry Simon Baar and Marie Korandova and inclusion of writer into the context of the novel.